

Στήβεν Αντωνάκος: Τυπώματα & Ρωσική Πρωτοπορία
Τετράδιο δράσης για γονείς & παιδιά

Εκπαιδευτικά Προγράμματα
Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
Συλλογή Κωστάκη

Προετοιμάζοντας μια επίσκεψη στο μουσείο

Έχετε πάει ποτέ σε κάποιο μουσείο; Υπάρχουν πολλών ειδών μουσεία;

Ναι, υπάρχουν αρχαιολογικά μουσεία, βυζαντινά, μουσεία τέχνης, ιστορικά, επιστημών, πλανητάρια και άλλα πολλά.

Τι κοινό έχουν όλα αυτά τα μουσεία;

- Είναι ένας χώρος όπου υπάρχουν συλλογές αντικειμένων που έχουν μεγάλη αξία για όλους τους ανθρώπους.
- Τα μουσεία φροντίζουν να διατηρούν αυτά τα αντικείμενα σε καλή κατάσταση, να τα προστατεύουν και να τα φυλάσσουν έτσι ώστε να μπορούν οι άνθρωποι να τα βλέπουν, σήμερα αλλά και στο μέλλον.
- Και το πιο σημαντικό, τα μουσεία φροντίζουν να δείχνουν αυτά τα αντικείμενα στους ανθρώπους που θέλουν να τα δουν και να τους βοηθούν να μαθαίνουν καινούρια πράγματα για αυτά.
Στα αρχαιολογικά μουσεία για παράδειγμα, τα αντικείμενα, μπορεί να είναι αρχαία αγάλματα, στα μουσεία φυσικής ιστορίας, πετρώματα ή και δεινόσαυροι, στα μουσεία τέχνης έχει έργα τέχνης.

Τι μπορεί να είναι ένα έργο τέχνης ;

Μπορεί να είναι πολλά πράγματα όπως...

- ένας πίνακας ζωγραφικής
- ένα γλυπτό
- μια κατασκευή ή μια εγκατάσταση στον χώρο
- ένα βίντεο
- ένα δρώμενο με ανθρώπους(performance)
- μια φωτογραφία & άλλοι συνδυασμοί

Αυτά τα έργα τέχνης μπορεί να είναι παλιά ή καινούρια.

Τα μουσεία που έχουν έργα τέχνης που φτιάχτηκαν στην εποχή μας, λέγονται Μουσεία Σύγχρονης Τέχνης

Πώς συμπεριφερόμαστε σε ένα μουσείο; Επιτρέπεται να μιλάμε ή είναι όπως στον κινηματογράφο (μπαίνουμε και κλείνουμε το στόμα μας μέχρι να τελειώσει η ταινία);

Μα φυσικά και επιτρέπεται να μιλάμε. Μιλάμε, συζητάμε, λέμε την άποψή μας, τι μας αρέσει, τι δεν μας αρέσει και γιατί. Απλώς, συμπεριφερόμαστε όπως και στο σχολείο: σεβόμαστε τους γύρω μας, δεν μιλούμε όλοι μαζί, ακούμε αυτά που έχουν να πουν και οι άλλοι χωρίς να τους διακόπτουμε.

Γιατί δε μπορούμε να αγγίζουμε;

Γιατί τα δάχτυλά μας αφήνουν δαχτυλιές οπουδήποτε κι αν αγγίξουμε. Οι δαχτυλιές φαίνονται όταν αγγίζουμε τζάμια και καθρέπτες αλλά στην πραγματικότητα τις αφήνουμε όπου και να ακουμπήσουμε, δηλαδή παντού. Οι δαχτυλιές μας έχουν ιδρώτα, βρωμιές και λίπος από το δέρμα μας και καταστρέφουν τα έργα τέχνης.

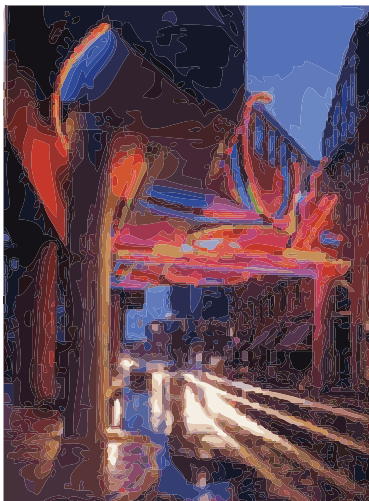
Ο Στήβεν Αντωνάκος γεννήθηκε στη Λακωνία και μετακόμισε με τους γονείς του στη Νέα Υόρκη όταν ήταν 4 ετών. Εκεί πήγε σχολείο και σπούδασε για να γίνει καλλιτέχνης.

Κάπως έτσι ήταν η Νέα Υόρκη το 1930, ενώ λίγα χρόνια αργότερα, όταν δηλαδή ο Στήβεν Αντωνάκος ήταν φοιτητής στη σχολή καλών τεχνών η πόλη ήταν ήδη γεμάτη ουρανοξύστες και φωτεινές διαφημιστικές μαρκίζες.

Ο Στήβεν αρχικά ασχολήθηκε με εικονογραφίες, αλλά αργότερα γύρω στη δεκαετία του 1960 αποφάσισε να ασχοληθεί με τους νέον* φωτισμούς.

Άρχισε να φτιάχνει μικρές κατασκευές με χρωματιστούς φωτεινούς νέον σωλήνες αλλά και μερικές μεγάλες εγκαταστάσεις που έφταναν τα 30 μέτρα και τοποθετούνταν πάνω σε μεγάλα κτίρια, μέσα σε αεροδρόμια ή μουσεία.

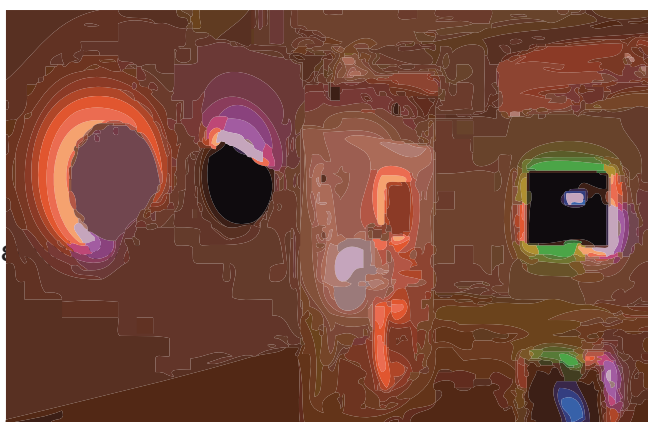
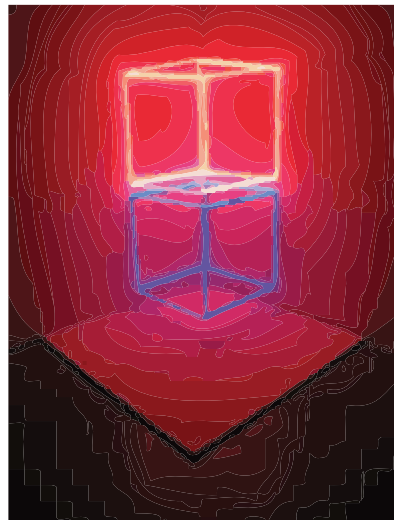

*Το χημικό στοιχείο νέον (ν) είναι ευ-γενές αέριο και σύμβολο Ne. Το αέριο νέον χρησιμοποιείται ως κύριο συστατικό των ομώνυμων λαμπτήρων υψηλής αποδόσεως, η χρήση των οποίων σήμερα είναι διαδεδομένη (π.χ. αυτοκινητοβιομηχανία). Το νέον ανακαλύφθηκε από τους Βρετανούς χημικούς Ράμσεϊ και Τρέιβερς το 1898 μαζί με τα ευγενή αέρια κρυπτό και ξένο.

Όπως βλέπουμε και από τις φωτογραφίες για να αντιληφθείς καλύτερα και να απολαύσεις αυτά τα έργα πρέπει να είναι νύχτα!

Ακόμα και τα έργα με νέον φώτα που υπάρχουν σε εσωτερικούς χώρους όπως γκαλερί και μουσεία εκτίθενται στο σκοτάδι για να αντιλαμβανόμαστε καλύτερα την ηλεκτρική ενέργεια που ρέει μέσα στο σωλήνα.

Πολλές φορές έκρυβε το νέον φωτισμό πίσω από μεγάλες μεταλλικές ή επιχρυσωμένες επιφάνειες

Αργότερα, κατά τη δεκαετία του 1970, αποφάσισε να μεταφέρει την ιδέα του νέον φωτός σε τυπώματα. Αντί δηλαδή να εγκαθιστά τους σωλήνες σε πραγματικό χώρο, μεταφέρει την εικόνα τους στο χαρτί ή σε άλλα υλικά, με την τεχνική της **μεταξοτυπίας, της λιθογραφίας και της ακουατίνας****.

Πολύ σημαντικό ρόλο παίζουν **η γραμμή, το φως και το χρώμα**.

Τα έργα είναι γεωμετρικά και απλά. Οι εικόνες πολλές φορές μας δίνουν την εντύπωση ότι εκπέμπουν ένα λαμπερό χρωματιστό φως όταν τις πλησιάζουμε. Αυτό συμβαίνει γιατί το φως του μουσείου, χτυπάει πάνω στη μεγάλη χρωματιστή επιφάνεια και αντανακλάται πάνω μας.

Πείραμα!

Στον πρώτο όροφο της έκθεσης, στην αριστερή πτέρυγα, υπάρχουν 3 μονοχρωματικοί πίνακες, 2 κόκκινοι και ένας πράσινος.

Πλησίασε το πρόσωπο σου κοντά στον πίνακα και δες πως αντανακλάται το χρώμα πάνω σου.

Θα το καταλάβεις καλύτερα όταν δεις το χρώμα να αντανακλάται στο πρόσωπο άλλου.

Δεν υπάρχει κάποιος κρυμμένος φωτισμός πίσω από το έργο!

Πώς πιστεύεις ότι διαχέεται όλο αυτό το κόκκινο και πράσινο χρώμα;

** Η μεταξοτυπία είναι τεχνική εκτύπωσης για την δημιουργία μιας εικόνας με τη χρήση ενός πλαισίου με τεντωμένο πάνω σε αυτό ένα πλέγμα.

Μεταξοτυπία ονομάζεται, επίσης, και η εικόνα που εκτυπώνεται με αυτή την τεχνική.

Η λιθογραφία είναι μια τεχνική εκτύπωσης η οποία επινοήθηκε το 1798, η λογική είναι ότι το νερό και οι λιπαρές ουσίες δεν αναμιγνύονται ποτέ.

Το θέμα σχεδιάζεται με λιπαρή κιμωλία πάνω σε πέτρα ή πλάκα τσίγγου και στην συνέχεια στεγνώνεται. Όταν το νερό τρέξει στις επιφάνειες που έχουν σχεδιαστεί, το λιπαρό μελάνι "πιάνει" μόνο στα σημεία που είναι χαραγμένα και όχι στην υγρή πέτρα.

Η ακουατίνα είναι μια τεχνική βαθυτυπίας σε μέταλλο. Η πρώτη φάση είναι η διάβρωση του μετάλλου ώστε όλη η επιφάνεια της πλάκας να αποκτήσει την απαιτούμενη πορώδη υφή. Όταν επιτευχθεί η διάβρωση του μετάλλου εκτελείται το σχέδιο κατά αρνητικό τρόπο, καλύπτοντας δηλαδή με μονωτικό βερνίκι τα τμήματα εκείνα που κατά την εκτύπωση θα παραμείνουν λευκά.

Γραμμή, χρώμα, σχήμα, μοτίβο, υφή, φόρμα...θα τα βρούμε στην έκθεση του Στήβεν Αντωνάκου στο μουσείο αλλά και σε όλες τις μορφές τέχνης

Η γραμμή

είναι ένα εργαλείο που επιτρέπει στους σχεδιαστές να οραματίζονται μια έννοια και καθορίζουν τον χαρακτήρα της. Οι γραμμές μπορεί να θυμίζουν κάτι οργανικό ή υγρό, να είναι ευθείες ή πειθαρχημένες, όπως ακριβώς και η σύνδεση μεταξύ δύο σημείων μπορεί να είναι άμεση ή διακοπτόμενη.

Οι γραμμές μπορούν να δημιουργήσουν μοτίβα και υφές, να δείξουν κίνηση, να οριοθετήσουν χώρο, ή να δείξουν μια πορεία στη σελίδα ή στην επιφάνεια. Η γραμμή που κάνουμε με το χέρι μας, μας συνδέει άμεσα με το σχεδιαστή, αποκαλύπτοντάς μας μια ενεργή διαδικασία.

Οι γραμμές μπορεί να έχουν κεντηθεί, να γίνουν με stencil, να είναι σκαλιστές, ή να κοπούν με το χέρι αλλά να μας φέρνουν το ίδιο κοντά με τη δημιουργία, παρόλο που μεσολαβεί μια διαδικασία που απαιτεί περισσότερη δεξιότητα. Μια γραμμή στον χώρο, μπορεί να σκιαγραφήσει έναν όγκο, δίνοντας στο σχέδιο τρισδιάστατη μορφή.

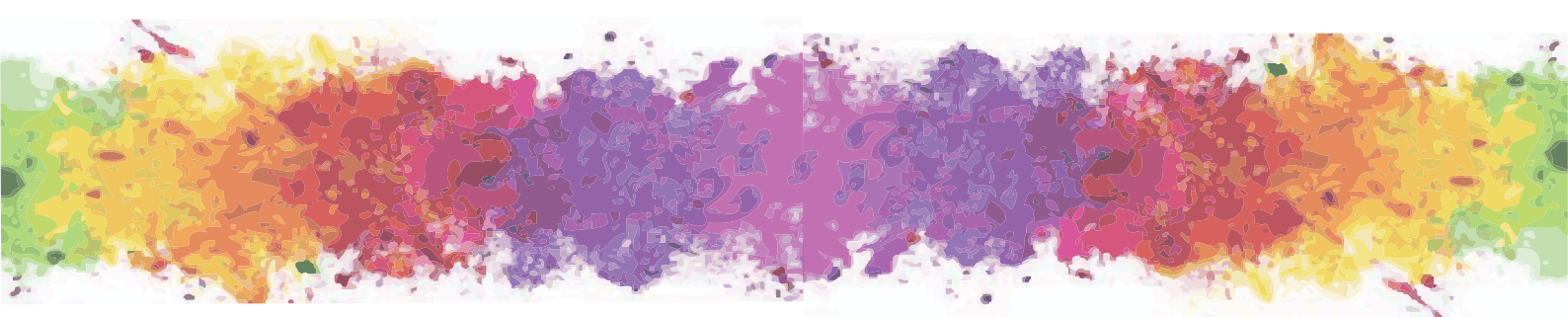

Στα τυπώματα του Αντωνάκου στον πρώτο όροφο πρωταγωνιστεί η γραμμή. Οι γραμμές είναι αποτυπώσεις φωτεινών σωλήνων νέον στο σκοτάδι. Άλλες είναι ευθείες και διαγώνιες, άλλες δημιουργούν γωνίες, άλλες επαναλαμβάνονται η μία δίπλα στην άλλη φτιάχνοντας μοτίβα. Εντόπισέ τις μέσα στα έργα του ορόφου και παρατήρησε με ποιό προσπαθεί να μας δείξει ότι υπάρχει φως που διαχέεται μέσα στη γραμμή.

Σχεδίασε μερικές γραμμές, σημείο εκκίνησης κάθε γραμμής η μαύρη βούλα.

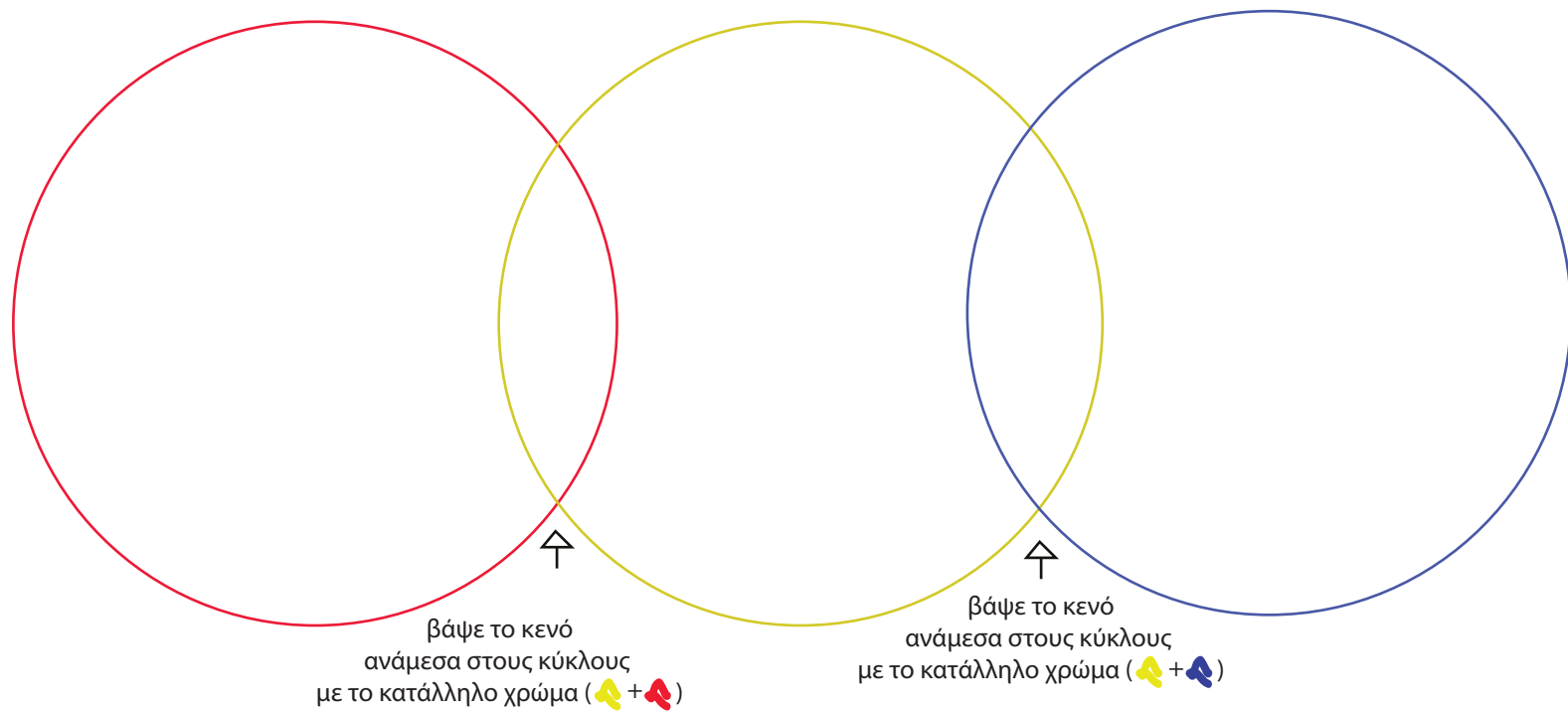
Σε μερικά έργα, όλο το θέμα πηγάζει από σκισίματα και καψίματα, ακόμα και αυτά είναι γραμμές, μπορείς να τα εντοπίσεις;

Το χρώμα

πολύ συχνά παράγει νοήματα. Το κόκκινο, για παράδειγμα, λόγω της έντασής του, χρησιμοποιείται στην καθημερινότητά μας για να σηματοδοτήσει διαφορές καταστάσεις και πάντα προκαλεί την προσοχή. Για παράδειγμα, χρησιμοποιείται στις πινακίδες στον δρόμο (STOP!) ή στους πυροσβεστήρες για να τους ξεχωρίζουμε άμεσα στον χώρο. Το κόκκινο επίσης χρησιμοποιείται για την έκφραση συναισθημάτων όπως ο θυμός και η αγάπη, ή σηματοδοτεί την υψηλή θερμοκρασία (κόκκινο στη βρύση ή καυτερή πιπεριά). Σε πολλούς πολιτισμούς το κόκκινο είναι το χρώμα της εξουσίας ή σηματοδοτεί την επανάσταση, όπως φαίνεται στις ιστορίες της Ρωσίας και της Κίνας. Το χρώμα μπορεί να υπάρχει από μόνο του σε ένα αντικείμενο ή να προστίθεται στην επιφάνειά του. Η πιπεριά και η παπαρούνα έχουν μια φυσική κοκκινωπή απόχρωση. Υλικά όπως το μετάξι, το βαμβάκι, το χαρτί, το γυαλί, η πορσελάνη, το σχοινί, συνήθως βάφονται με χρώματα. Οι καλλιτέχνες και οι επιστήμονες πειραματίζονται και για αιώνες τώρα προσπαθούν να πετύχουν καθαρά χρώματα.

Ζωγράφισε κάτι κόκκινο, κάτι κίτρινο και κάτι μπλέ!

Το σχήμα

Όταν η γραμμή επιστρέφει στο σημείο από όπου ξεκίνησε, τότε έχει οριοθετηθεί μια συγκεκριμένη περιοχή. Αυτή η περιοχή, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το μάτι. Η αρχική γραμμή χάνει το ενδιαφέρον της γιατί το μάτι μας εστιάζει πια στην περιοχή που περικλείει. Αυτή η περιοχή λέγεται σχήμα. Στη γεωμετρία τα επίπεδα γεωμετρικά σχήματα που ξεχωρίζουμε και αναγνωρίζουμε είναι ο κύκλος, το τετράγωνο, το παραλληλόγραμμο, το τραπέζιο, ο ρόμβος, το ορθογώνιο, το τρίγωνο, το τετράπλευρο, πεντάγωνο, εξάγωνο, οκτάγωνο και η έλλειψη.

Οι καλλιτέχνες της ρωσικής πρωτοπορίας, χρησιμοποιούν αυτά τα σχήματα για να φτιάξουν τις συνθέσεις τους.

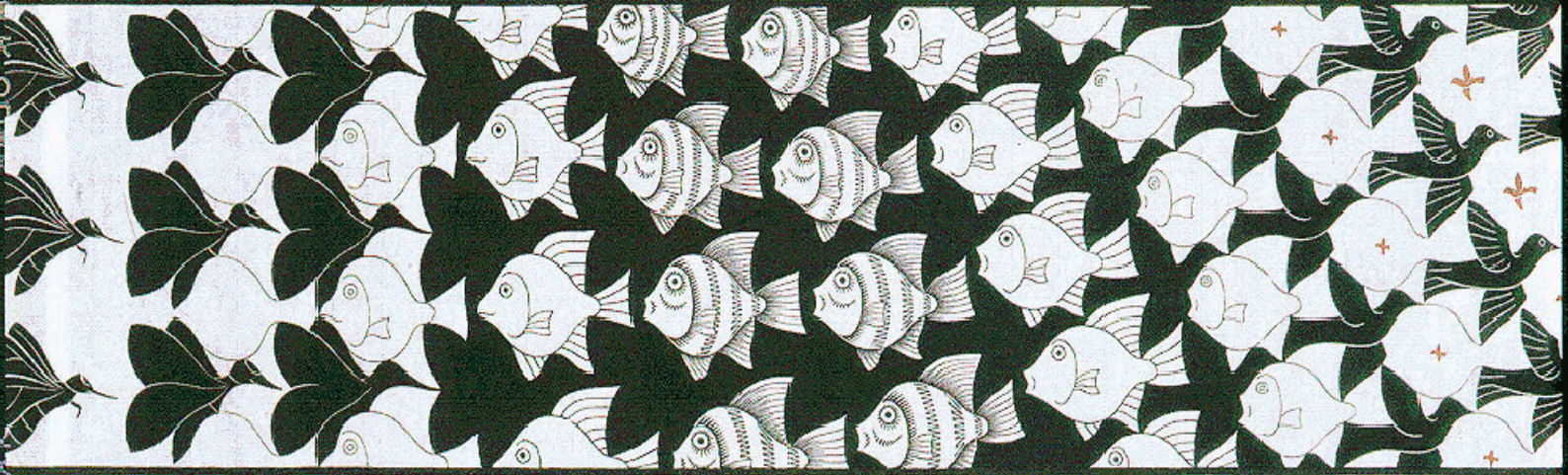
Μπορείς να τα παρατηρήσεις μέσα στο δωμάτιο! Αναγνωρίζεις 4 από τα σχήματα;

--	--	--	--

Το μοτίβο

συχνά αναφέρεται ως μουσικός όρος-και τα δύο (μοτίβο & μουσική)εξαρτώνται από την έννοια της κίνησης και του ρυθμού. Κινητοποιεί το μάτι να κινηθεί γύρω από ένα αντικείμενο, να εξερευνήσει τις αρχές και τα σημεία τέλους, τις συνέχειες και τις παύσεις. Χρησιμοποιώντας ένα λεξιλόγιο επαναληπτικότητας, αντανάκλασης και περιστροφής, οι σχεδιαστές δημιουργούν μια ατελείωτη ποικιλία από μοτίβα, που το καθένα δημιουργεί την ψευδαίσθηση του αέναου ή ενός χώρου πέρα από την ορατή επιφάνεια. Τα μοτίβα μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να κάνουν κάτι πιο ιδιαίτερο/περίεργο ή να το κάνουν πιο ζωντανό .Μπορεί να παραχθεί με όλα τα μέσα, έντυπα, σφραγίδες, πλεκτά, βαμμένα, κομμένα, τρυπημένα, χαραγμένα, σχηματισμένα, ζωγραφικά.

Μερικές φορές η τεχνολογία χρησιμοποιεί μορφές μοτίβων, αλλά καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας οι σχεδιαστές ήταν αυτοί που έλκονται περισσότερο από το σχεδιασμό μοτίβων ακόμα και όταν αυτό γίνεται με ελεύθερο χέρι.

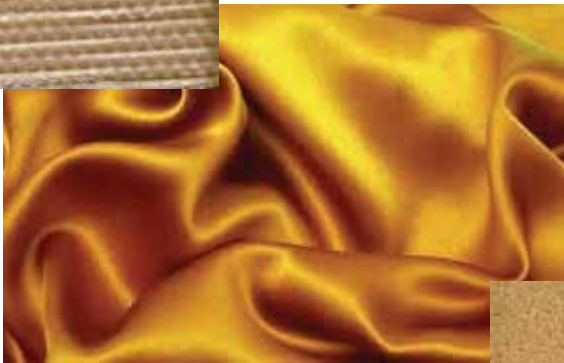

Η Υφή

εμπλέκει την αίσθηση της αφής, μια αίσθηση που υπάρχει ακόμα και όταν δεν αγγίζουμε κάτι αλλά μόνο το κοιτούμε. Λεία ή τραχιά, χνουδωτή ή αγκαθωτή, η υφή παρέχει πληροφορίες σχετικά με το υλικό από το οποίο είναι κάτι φτιαγμένο. Ωστόσο, το πώς κάτι μοιάζει να φαίνεται από απόσταση, δεν είναι πάντα το ίδιο με την αίσθηση που έχουμε όταν το πιάνουμε. Στη γραφιστική, οι υφές συχνά δημιουργούνται από την επανάληψη και την περιστροφή ενός συνδυασμού γραμμών, δημιουργώντας μια ψευδαίσθηση. Η υφή μπορεί να γίνει με τεχνικές αφαίρεσης, όπως η κοπή, τα σκάλισμα, το τρύπημα, ή με τεχνικές προσθήκης υλικών όπως το κεντήματα και η συρραφή. Η υφή μπορεί να αλλάξει με διαδικασίες που διεγείρουν την αίσθηση της αφής, επεμβαίνοντας στις επιφάνειες σε σχέση με τα επίπεδα, με κινήσεις που έχουν να κάνουν με περιστροφή, επικάλυψη, σπρώχνοντας προς τα μέσα ή έξω ή απλώς παίζοντας με το φως και τη σκιά.

Παρατήρησε τα έργα που είναι τυπωμένα σε χαρτιά διαφορετικής υφής, όπως το ριζόχαρτο, η διαφάνεια και το ασημόχαρτο. Ποιό από όλα αντανακλάει το περισσότερο φως;

Φτιάξε ένα κολάζ στο σπίτι με διάφορα υλικά, συνδυάζοντας ποικίλες υφές

Μερικές προτάσεις

κανσόν
γκοφρέ
ύφασμα
τσόχα
φελός
ασημόχαρτο
γλασέ
τούλι
ριζόχαρτο

Η φόρμα

αιχμαλωτίζει τις 3 διαστάσεις. Μπορεί να φτιαχτεί από κομμάτια ή από μια και μοναδική κίνηση.

Ο πλασμένος πηλός είναι συχνά μια αρχική έκφραση φόρμας, ενώ το λυγισμένο ξύλο και το στρογγυλεμένο γυαλί αποτελούν μερικά κομψά και έντονα παραδείγματα. Τεχνικές διπλώματος με μαθηματικές βάσεις μπορούν να μεταμορφώσουν το χαρτί ή το ύφασμα σε τρισδιάστατα γλυπτά στα οποία μπορείς να καθίσεις, ή μπορείς να τα φορέσεις, ή μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν διαδραστικά κινητικά στοιχεία που ξεπηδούν μέσα από βιβλία. Η φόρμα συχνά σχετίζεται με κάποιο στυλ, χρονική περίοδο ή παράδοση.

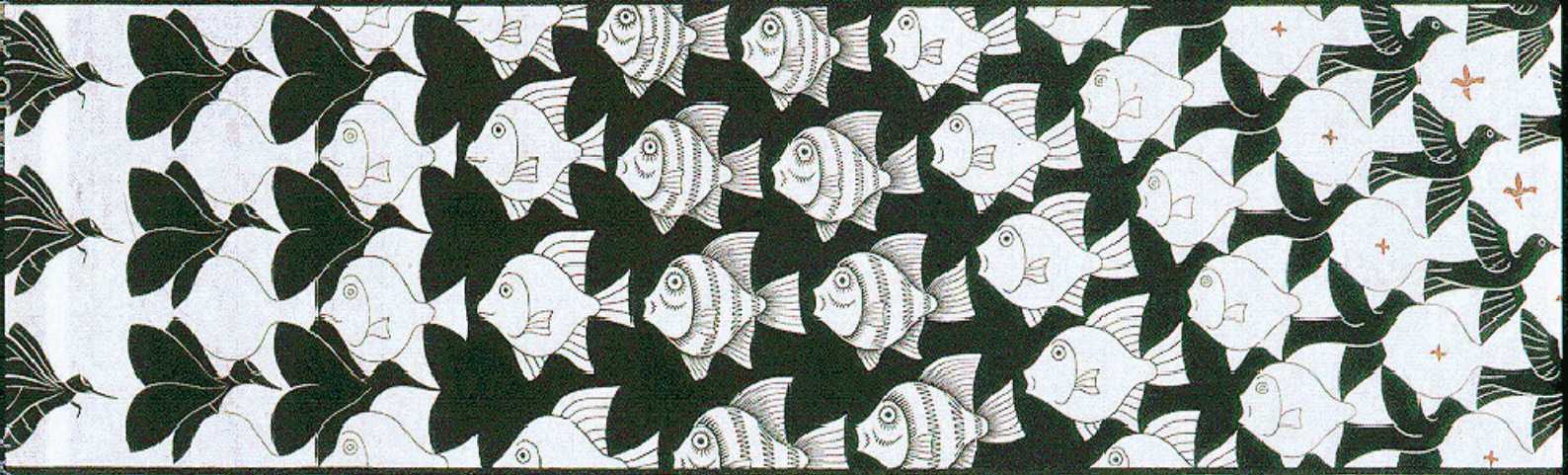
Οι μοντερνιστές ισχυρίζονται ότι η φόρμα που συνοδεύεται από χρηστικότητα, μπορεί να εφαρμοστεί εξίσου σε ένα καινοτόμο design για παπούτσια ή για ένα κτίριο όπως επίσης για μια ατζέντα γραφείου.

Η δομή όμως μπορεί να καθορίσει τη φόρμα, οι ιδιαίτερες δομές μπορούν να απογειώσουν τη φόρμα!

Το μοτίβο

συχνά αναφέρεται ως μουσικός όρος-και τα δύο (μοτίβο & μουσική)εξαρτώνται από την έννοια της κίνησης και του ρυθμού. Κινητοποιεί το μάτι να κινηθεί γύρω από ένα αντικείμενο, να εξερευνήσει τις αρχές και τα σημεία τέλους, τις συνέχειες και τις παύσεις. Χρησιμοποιώντας ένα λεξιλόγιο επαναληπτικότητας, αντανάκλασης και περιστροφής, οι σχεδιαστές δημιουργούν μια ατελείωτη ποικιλία από μοτίβα, που το καθένα δημιουργεί την ψευδαίσθηση του αέναου ή ενός χώρου πέρα από την ορατή επιφάνεια. Τα μοτίβα μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να κάνουν κάτι πιο ιδιαίτερο/περίεργο ή να το κάνουν πιο ζωντανό .Μπορεί να παραχθεί με όλα τα μέσα, έντυπα, σφραγίδες, πλεκτά, βαμμένα, κομμένα, τρυπημένα, χαραγμένα, σχηματισμένα, ζωγραφικά.

Μερικές φορές η τεχνολογία χρησιμοποιεί μορφές μοτίβων, αλλά καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας οι σχεδιαστές ήταν αυτοί που έλκονται περισσότερο από το σχεδιασμό μοτίβων ακόμα και όταν αυτό γίνεται με ελεύθερο χέρι.

Ο Στήβεν Αντωνάκος

(Άγιος Νικόλαος Γυθείου Λακωνίας, 1926 - Νέα Υόρκη, 2013) ήταν ένας από τους πρωτοπόρους στην χρήση του νέον για περισσότερα από 50 χρόνια. «Ανακάλυψε» το νέον ως εικαστικό μέσον το 1960 και γρήγορα το ανέδειξε σε πρωταρχικό μέσο της δημιουργίας του.

Το μη αντικειμενικό, γεωμετρικό έργο του περιλαμβάνει γλυπτική, εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους, επιτοιχίες συνθέσεις στις οποίες το νέον συνυπάρχει με το χρώμα και τα μεταλλικά φύλλα, σχέδια και τυπώματα, καθώς και δωμάτια διαλογισμού και παρεκκλήσια.

Ένα τέτοιο παρεκκλήσι ανήκει στη συλλογή του ΚΜΣΤ, στον προαύλιο χώρο στη Μονή Λαζαριστών, ως δωρεά του καλλιτέχνη προς το μουσείο, με αφορμή την ατομική έκθεση «Αντωνάκος-Δοξαστικό (Μάιος-Αύγουστος 2000).

